

Hebrew

זכותו של הילד החירש לגדול כדו-לשוני

The Hebrew translation of

“The right of the deaf child to grow up bilingual”

by François Grosjean

University of Neuchâtel, Switzerland

Translated by Jacques Behar

This translation was made possible by a collaborative project between the University of Neuchâtel, Switzerland (Language and Speech Laboratory) and Gallaudet University (Signs of Literacy Program) and was funded by The Parthenon Trust and the Elysium Foundation.

זכותו של הילד החירש לגדול כדו-לשוני*

פרנסוא גרוסזין

אוניברסיטת נשטייל שוויץ

כל ילד/ה חירש/ת, בכל דרגת איבוד שמיעה שלא תהיה, הוא/היא בעלת זכות להתבגר כדו-לשוני. על ידי ידיעה ושימוש בשפת הסימנים ובשפה הלשונית (הכתובה ואם אפשר המדוברת), הילד/ה ישיג/תשיג את יכולתו/ה הקוגניטיבית- מחשבתי, לשונית וחברתית המלאה.

מה ילד צריך להיות מסוגל לעשות עם השפה

הילד החירש צריך לבצע בהצלחה מספר דברים עם השפה:

- לתקשר עם הוריו ושאר משפחתו מהר ככל האפשר.
ילד שומע רוכש את השפה באופן נורמלי בשנות חייו הראשונות בתנאי שהוא/היא נחשף/פה לשפה ויכולה לתפוס אותה. השפה חשובה לבניית תשתית סוציאלית-חברתית וקשר אישי בין הילד/ה לבין ההורים. מה שנכון לגבי הילד השומע חייב להתאפשר גם לילד החירש. הוא/היא חייבת לתקשר עם ההורים באמצעות שפה טבעית במהירות רבה ובאופן מלא ככל האפשר. הרבה מהקשר החזק בין הורה- ילד מתבצע בעזרת השפה.
- לפתח יכולת שיכלית-קוגניטיבית בינקות
באמצעות השפה, הילד/ה מפתח/ת יכולת שיכלית המשפיעה מאוד על התפתחותו/ה האישית. בתוכה אנו מוצאים סוגים שונים של חשיבה, הפשטה, זכרון וכו'. חוסר מוחלט של שפה, אימוץ שפה לא טבעית או שימוש בשפה לא מובנת, יכול לגרום לתוצאות שליליות מהותיות על ההתפתחות הקוגניטיבית של הילד.
- לרכש תפיסת עולם
הילד יקבל מידע על הסביבה בעיקר דרך השפה. כשהוא/היא מתקשר/ת עם ההורים, בני משפחה אחרים, ילדים ומבוגרים, המידע על הסביבה יעובד ויוחלף. המידע הזה משמש כבסיס לפעילויות המתבצעות בבית הספר. תפיסת הסביבה גם תזרז את הבנת השפה, אין הבנה מלאה של השפה ללא בסיס מידע זה.
- לתקשר באופן מלא עם הסביבה
הילד החירש, כמו הילד השומע, חייב לתקשר עם אילו הלוקחים חלק בחייו/ה (הורים, אחים, אחיות, חברים, מורים ומבוגרים אחרים). התיקשור צריך להתבצע בשפה המותאמת למצב ולדובר בקצב מידע המתאים ביותר. במקרים מסויימים התקשורת תעשה בשפת הסימנים, במקרים אחרים תהיה זו השפה הלשונית (באחת מצורותיה) ולפעמים היא תהיה שתי השפות לסרוגין.

* טקסט קצר זה הוא תוצאה של הרבה שנות נסיון עם דו-לשוניות וחירשות. אילו הנמצאים בסביבת ילד חירש (הורים, רופאים, מרפאים בדיבור, מורים וכו') לעיתים קרובות אינם תופסים אותם כאנשים העתידיים להיות בעלי שפה כפולה או תרבות כפולה. כתבתי מאמר זה במחשבה על אנשים אילו. אני מודה לעמיתי לעבודה וחברי על הערותיהם המועילות והצעותיהם: Harlan Lane, Judith Johnston, Lysiane Grosjean, Eve Clark, Penny Boyes-Braem, Robbin Battison, Trude Schermer and, Ila Parasnis, Lesley Milroy, Rachel Mayberry תודה מיוחדת לזק בכר עבור תירגום מאמר זה לעברית.

5. להשתלב בשתי עולמות.

דרך השפה, הילד החירש צריך להשתלב ולהתחבר לעולם החירשים ולעולם השומעים כאחד. הוא/היא חייב/ת להזדהות, לפחות חלקית, עם העולם השומע אשר הוא בדרך כלל עולמם של הוריו/ה וקרובי משפחתו (ל-90 אחוז מהילדים החירשים יש הורים שומעים). אבל הילד צריך גם להיות, מהר ככל האפשר, בקשר עם עולם החירשות שהוא עולמו. הילד חייב להרגיש נינוח בשתי הסביבות וחייב להזדהות עם כל אחת מהן במידה רבה ככל האפשר.

דו לשוניות היא הדרך היחידה למלא צרכים אילו

דו לשוניות היא הידע והשימוש הרגיל בשתי שפות או יותר. דו-לשוניות המורכבת משפת הסימנים ושפה לשונית היא הדרך היחידה שהילד החירש יצליח להשיג את צרכיו, כלומר, תקשורת מוקדמת עם הוריו/ה, פיתוח היכולת הקוגניטיבית שלו/ה, הבנת העולם סביבם, תקשורת מלאה עם הסביבה, והשתלבות בסביבתם של השומעים ושל החירשים.

איזה סוג של דו-לשוניות?

הדו לשוניות של הילד החירש תכלול את שפת הסימנים אשר בשימוש החברה החירשת והשפה הלשונית אשר בשימוש הרוב השומע. השפה הלשונית תרכש בצורה הכתובה, ואם אפשר, גם בצורה המדוברת. בהתאם לילד, לשתי השפות יהיה תפקיד שונה: ילדים אחדים יהיו דומיננטים בשפת הסימנים, אחרים יהיו דומיננטים בשפה הלשונית, ואחדים ישתלבו היטב בין שתי השפות. בנוסף, יש אפשרות לסוגים שונים של דו לשוניות כיוון שקימות מספר דרגות של חירשות והקשר לשפה הוא כשלעצמו מסובך (ארבע צורות שפה, שתי מערכות יצירה ושתי מערכות הבנה וכו'). כלומר, רוב הילדים החירשים יהיו בעלי שתי שפות ושתי תרבויות בדרגות שונות. בדומה, הם לא יהיו שונים מחצי מאוכלוסית העולם הדוברת שתי שפות או יותר. (יש המעריכים שמספר הדו לשוניים בעולם שווה או גדול ממספר החד לשוניים). כמו שאר הילדים דוברי שתי שפות, הם ישתמשו בשתי שפות בחיי היום יום והם ישתכנו, בדרגות שונות, לשתי הסביבות – במקרה זה, העולם השומע והעולם החירש.

מהו תפקיד שפת הסימנים?

שפת הסימנים צריכה להיות השפה הראשונה (או אחת משתי השפות הראשונות) הנרכשת על ידי הילד בעל איבוד שמיעה חריף. זו שפה טבעית שמיומנות בה מבטיחה תקשורת מלאה ומושלמת. שלא כמו שפה מדוברת, היא מאפשרת לילד הצעיר והחירש ולהוריו לתקשר מוקדם, באופן מלא, בתנאי שהם רוכשים את השפה מהר. שפת הסימנים תמלא תפקיד חשוב בהתפתחות השיכלית והחברתית של הילד החירש ותעזור לו לרכוש מידע על הסביבה. היא גם תאפשר לילד להשתלב בחברה החירשת (אחד משני הסביבות שאליהם הילד שייך), ברגע שיוצר מגע עם החברה החירשת. בנוסף, שפת הסימנים תקל ברכישת השפה הלשונית, בין בצורתה המדוברת או הכתובה. ידוע שהשפה הראשונה הנרכשת באופן נורמלי, בין אם היא שפה לשונית או שפת הסימנים, תשפר במידה רבה את רכישת השפה השנייה. לבסוף, היכולת להשתמש בשפת הסימנים היא ערבות לכך שהילד ישלוט לפחות בשפה אחת. למרות המאמץ הרב מצד הילד החירש ואנשי המקצוע הסובבים אותו, ולמרות השימוש באמצעים טכנולוגיים שונים, העובדה היא שלילדים חירשים רבים יש קושי רב ביצירת ובתפיסת השפה הלשונית בצורתה המדוברת. הצורך לחכות מספר שנים כדי להשיג רמה מספקת, שאולי לעולם לא תושג, ובינתיים לשלוט

מהילד החירש אפשרות גישה לשפה אשר תספק את צרכו/ה העכשוויים (שפת הסימנים), זה, באופן בסיסי, לקחת את הסיכון שהילד יפגר בהתפתחותו/ה - הלשונית, קוגניטיבית, חברתית או אישית.

מהו תפקידה של השפה הלשונית ?

להיות דו לשוני פירושו לדעת ולהשתמש בשתי שפות או יותר. השפה הנוספת של הילד החירש היא השפה הלשונית אשר בשימוש העולם השומע אשר גם אליו הוא שייך. שפה זו, אם היא בצורתה המדוברת ו/או הכתובה, היא שפת ההורים, האחים והאחיות, המשפחה מורחבת, חברים ומעבידים עתידיים וכו'. כשאילו הנמצאים בקשר יום יומי עם הילד לא יודעים את שפת הסימנים, חשוב שהתקשורת תתבצע בכל אופן והדבר אפשרי רק בשפה הלשונית. השפה הזו תשמש גם, בעיקר בצורתה הכתובה, אמצעי חשוב לרכישת מידע. הרבה מהנלמד מועבר באמצעות כתב אם בבית או באופן כללי יותר בבית הספר. בנוסף, ההצלחה האקדמית של הילד החירש והשגיו המקצועיים בעתיד יהיו תלויים בחלקם הגדול בשליטתו הטובה בשפה הלשונית, הכתובה ואם ניתן המדוברת.

סיכום

תפקידנו לאפשר לילד החירש לרכוש שתי שפות, שפת הסימנים של החברה החירשת (שפה ראשונה במיקרה של עיבוד שמיעה חריף) והשפה הלשונית של הרב השומע. כדי להשיג זאת, הילד חייב להיות בקשר עם שתי הסביבות הלשוניות וצריך להרגיש בצורך ללמוד ולהשתמש בשניהן. הסתמכות על שפה אחת בלבד, השפה הלשונית, בגלל ההתקדמות הטכנולוגית לאחרונה, היא הימור על עתידו של הילד החירש. זה מעמיד בסיכון את התפתחותו האישית והקוגניטיבית של הילד ומבטל את הצורך של הילד להתחבר לשתי הסביבות אליהם הוא שייך. מגע מוקדם עם שתי שפות, יותר מאשר עם שפה אחת בלבד, יבטיח את עתידו של הילד/ה, יהיה עתידו של הילד/ה ככל שיהיה, ובאיזו קבוצה שהוא/היא יבחר/תבחר לחיות בה (במקרה שזה רק אחת מהן). אין מי שמתחרט על ידיעת מספר שפות אבל יש מי שמתחרט על אי ידיעה של מספיק שפות, במיוחד כשהתפתחות האישית מוטלת על כף המאזניים. לילד החירש צריכה להנתן הזכות לגדול כדו לשוני ואחריותנו היא לסייע לו להגיע לכך.

מאותו המחבר

Grosjean, F. (1982). *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Grosjean, F. (1987). Bilingualism. In *Gallaudet Encyclopedia of Deaf People and Deafness*. New York: McGraw-Hill.

Grosjean, F. (1992). The bilingual and the bicultural person in the hearing and in the deaf world. *Sign Language Studies*, 77, 307-320.

Grosjean, F. (1994). Individual bilingualism. In *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon Press.

Grosjean, F. (1994). Sign bilingualism: Issues. In *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon Press.

Grosjean, F. (1996). Living with two languages and two cultures. In I. Parasnian (Ed.), *Cultural and Language Diversity: Reflections on the Deaf Experience* (pp. 20-37). Cambridge: Cambridge University Press.